

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

Şener Şahin

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Yöneticisi, senersahin29@hotmail.com

ORCID:0000-0002-9921-0091

Özet

Bu çalışmada Kuran'a göre yöneticilerde bulunması gereken özelliklerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma yöneticilerde bulunması gereken hususiyetleri ifade eden prototip ayetlerle desteklenmekte, bu metotla ayetler ile yöneticilerde bulunması gereken özelliklerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bunun için yöneticilerde bulunması gereken özellikler ile ilgili bilgi aktarımı maksatlı metinlerin ve Kuran ayetlerinin içerikleri analiz edilmiştir. Çalışmada öncelikle kuramsal çerçeveyi temellendirmek için Kuran'a göre yöneticilerde bulunması gereken özellikler konusunda yapılmış çalışmalar ile ilgili kısaca literatür taranmıştır. Akabinde mevzuyla alakalı olduğu düşünülen ayetler belirlenmiştir. Kuran ayetlerinin sözkonusu mevzuyla ilgili olarak gerçek anlamıyla yorumlanabilmesi amacıyla her bir ayetin geliş nedenine bakılmış ve bu minvalde çeşitli tefsir çalışmaları irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kuran, Ayetler, Yönetim ve Yöneticilik

Features That Should Be Present in Managers According to the Quran

Abstract

In this study, it is aimed to examine the characteristics that should be present in managers according to the Quran. The study is supported by prototype verses expressing the characteristics that should be present in

managers, and with this method, it aims to reveal the characteristics that should be present in managers with verses. For this purpose, the contents of the texts and verses of the Quran intended for the transfer of information about the features that should be present in the administrators have been analyzed. In this study, the literature on the studies conducted on the characteristics that should be present in managers according to the Quran in order to base the theoretical framework was briefly reviewed. Subsequently, the verses that are considered relevant to the issue have been determined. In order to be able to interpret the verses of the Quran literally in relation to this issue, the reason for the arrival of each verse was examined and various exegetical works were examined in this minval. Keywords: The Quran, Verses, Management and Stewardship

Key Words: Quran, Verses, Management and Stewardship

Giriş

Kuran'a göre yöneticilerde bulunması gereken özelliklerin değerlendirmesini amaçlayan bu çalışmanın kuramsal çerçevesini oluştururken Kuran ayetlerinden, peygamberin sözlerini ihtiva eden hadis metinlerinden, mevzuyla alakalı yapılmış bulunan bilimsel ve de ilmi çalışmalardan yararlanılmıştır.

Bu çalışma Kuran'a göre yöneticinin ne olduğunu, yönetici konseptinin hususiyetlerini ve de en mühimi Kuran açısından yöneticilerin taşıması gereken hususiyetlerin nasıl olması gerektiğini açıklamayı hedeflemektedir.

Kuran'a göre yöneticilerin taşıması gereken hususiyetlerin ne olduğunu açıklamayı hedeflerken bu hususiyetlerin ilgili ayetlerle birlikte hadis metinleri açısından irdelenmesi de çalışmanın diğer bir maksadıdır.

Kuran yöneticilerin taşıması gereken hususiyetleri açık bir biçimde formüle etmektedir. Bu minvalde bu çalışmanın temel referans noktası ve de söz konusu dayanağı Kuran'dır. Kuran ayetleri çerçevesinde yöneticilerde bulunması gereken hususiyetler irdelendiğinde aslında günümüzün yönetim kuramlarıyla aralarında çokça benzerliklerin olduğu görülmektedir.

Gerek Kuran ayetleri gerekse de günümüz yönetim kuramlarının kuramsal çerçevesine baktığımızda tarif edilen ve de öne çıkarılan yöneticilerde bulunması gereken hususiyetlerin

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

benzerlikler taşıması aslında hiç de şaşırtıcı değildir.

İnsanlık tarihinin en mühim yöneticilerinin başında gelen ve de lütüfa mazhar bulunan Hz. Muhammed günümüz yönetim kuramlarının tarif ettiği yöneticilerin taşıması gereken hususiyetlere neredeyse tıpatıp uymaktadır. Ondan sonra gelen diğer İslam yöneticileri de peygamberin taşıdığı yönetici hususiyetlerini devam ettirmişse de onların ardıllarının söz konusu hususiyetleri terk ettikleri görülmektedir.

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

Eğitimsellik

Yüce yaratıcıya ortak koşanlar “Allah, peygamber olarak bir beşer mi gönderdi” diyerek tıpkı onlar gibi bir beşer bulunan peygamberi kabul etmeyerek onun yerine bir meleğin gönderilmesini istiyorlardı (Kur'an Yolu, 2014: 63). Peygamber olarak gönderilenlerin tamamının beşer olarak gönderildiğini bilmiyorlarmış gibi bu söylemler dile getirilince yüce yaratıcı, “Bilmiyorsanız, ilim sahiplerine sorunuz” (İsra 17/94) buyurarak bundan önce peygamber olarak gönderilenler nasıl beşer arasından seçilmişse son peygamberin de bir beşer olduğu hatırlatılmıştır (Gözelceoğlu, 2013: 48-49).

Kuran'ın sözlerinden anlaşılması lazım gelen en mühim hisse, dini konular başta olmak üzere bir mevzuda yeteri kadar bilgi sahibi olmayan kişilerin o konuyla alakalı bilgi sahibi olan kişilere, yani konunun uzmanı olan kişilere sormaları gerektiğidir. Ayrıca bir mevzuda gerçek ve de yeteri kadar bilgi sahibi olmadan fikir ortaya koymanın da yanlış olduğudur. (Kur'an Yolu, 2014: 93).

Örnek bir eğitimci olan Hz. Muhammed, “İlim Çin'de de olsa gidin, arayın” (Kütüb-i Sitte, 2013: 61) diyerek eğitime verdiği önemi dile getirmiştir. Ayrıca Bedir Savaşında esir edilen her müşrikin on Müslümana okuma yazma öğretmesi koşuluyla serbest bırakılmasına izin verilmesi yine eğitime ihtimam gösteren peygamberin nasıl bir yönetici olduğunu göstermektedir (Erdem, 2000: 27).

Gayretlilik

Yüce yaratıcı bireyi yaratılmışların en şerefli olarak yaratmış, ona türlü görev ve sorumluluklar yüklemiştir.

“Lakin o, sarp yokuşu geçemedi. Sarp yokuş nedir bilir misin? Bir kul azat etmek, veyahut açlık gününde akrabalarından bir öksüzü, veyahut yerde sürünen bir yoksulu doyurmak, sonra iman edip birbirine sabır ve merhamet tavsiye edenlerden bulunmaktır.” (Beled 90/11-17).

Beled suresinde de ifade edildiği gibi özellikle yönetici vasfına sahip olan bireyin çalışkan olması, düşünüyü kollaması, muhtaca yardım elini uzatması gerekmektedir. Bundan dolayı bireyin herhangi bir sorun ile karşı karşıya geldiği vakit o sorunla ilgili meselenin çözümünde tek başına tevekkülle yetinmeyerek bunun yanısıra kuvvet ile, sebat ile mücadeleye devam etmesi gerekmektedir (Eğri, 2001: 42). Kuran sözlerinden yüce yaratıcının iyi işler yapma ve çalışkan olma mevzusunda bireyin nefsi ile ve kötülük ile yaptığı kavga anlatılmak istenmiştir. Yani bir yönetici için iyilik ve güzellik kavramlarına vasıl olmak lafta değil, lakin inançta, zihniyette ve de en önemlisi yaşayarak olmalıdır (Görgün, 2004: 42).

Temizlik

Yüce yaratıcı saflığa ve temizliğe önem verilmesi gerektiğini sıkça belirterek öncelikle peygamber özelinde yöneticilerin bu haslete sahip olması gerektiğini buyurmuştur (Cebeci, 2005: 42).

“Ruha ve ruhun olgunluğuna itina göster. Ona hak yoldan uzak kalmayı, kötülükten sakınmayı ilham ile öğretti. Kim öz canını tertemiz tutarsa felah bulur. Kim öz canını kirletirse hüsrana uğrar.” (Şems 91/7-10).

Yüce yaratıcının bireyin tabiatına doğruluğu ve de yanlışlığı, iyiliği ve de kötülüğü, günahı ve de sevabı anlama, yorumlama, ayırt edebilme, biri veyahut diğerini seçerek istediğini yapabilme kuvvet, kudret ve de hürriyeti vermesi onun ne tür donanımlara ve kazanımlara sahip olduğunu apaçık göstermektedir (Dölek, 2011: 31).

Zira Kuran’ın bireyin yönetim anlayışının bir hülasası sayılacak derecede yoğun anlatımda bulunduğu yukardaki ifadeler bireyin her yönden tezatlı bir varlık olarak yaratıldığını göstermektedir. Birey iyilikten veyahut kötülükten hangisini tercih edeceğine kendisi karar

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

vermektedir (Çetin, 2000: 30-31).

Faziletlik

Yüce yaratıcı her vakit, her durumda inananları iffet sahibi olmaya ve de fuhuşa yönelten etkenlerden sakınmaya, ayrıca vücut uzuvlarını hayayla uyuşmayan şekillerde göstermekten kaçınmaya davet etmektedir (Öcal, 2007: 13). İffet ve fazilet sahibi olmanın gereği olarak söylenen bu sözler her vakitte, her durumda karakterli, düzgün, güzel ahlak sahibi olmanın gereği olan değerler bütünüdür (Çetin, 1997: 61).

“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar.” (Nur 24/30).

Kuran sözlerinden anlaşıldığı üzere peygambere, mümin erkeklerin göz ve iffetlerini haram olandan sakınmaları, ırz ve namuslarını korumaları mevzusunda gerekli şekilde ihtar etmesi belirtilmektedir (Mucteba 2009: 73). Çünkü onların bu şekilde davranması ölçü olarak olması gereken inançlı bir davranış yöntemidir.

Sevecenlik

Toplumları yöneten yöneticiler kendini hem dahili hem de harici faktörlerden çepeçevre kuşatan problemler sarmalında yaşarlar. Bu önerme ve benzeri durumlar yöneticiler açısından bazen müspetken, bazen de menfi de olabilir. İşte tamda burada yöneticiler heva ve de hevesine kapılarak yanlış ve hataya düşer ise hem kendi hemde topluluk için tahripkâr davranış ve tutumlarda bulabilir (Kırbaçoğlu, 1999: 11-12). Bu da onları aşırı ve marjinal bir yapıya büründürebilir.

“Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde bireyler arasında adaletle hükmet. Heva ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır.” (Sad 38/26).

Kuran'ın yukarıdaki sözlerinin evrensel ölçekte üstün bir bildiri ve çağrı niteliğinde olduğu açıktır. Önerme ve öneriler bireyi ahlaken tutarlı ve müspet davranışlar sergileme yönünde

yönlendirmelidir. Kuran'ın ilkesel olarak sunduğu en önemli tespitlerden biri de kişinin hangi yoldan gideceğine kendisinin karar verecek olduğudur (Mucteba 2009: 77). Söz konusu ilke ve prensip, bireyin davranış ve tutumlarını kendi belirlemesi, tespit etmesi ve de çabalamasıyla kazanmış olduğu ve de buna koşut olarak da karşılığını alacağı hakikatidir (Kur'an Yolu, 2014: 29).

İhtiyatlılık

Yüce yaratıcı insanların işlerinde ölçülü ve ihtiyatlı olmalarını ve bu şekilde davranmalarını buyurmuştur. Salık verilen bu buyruk özellikle de yöneticiler için olmazsa olmazdır. Çünkü toplumun önderleri ve yol göstericileri olarak yöneticilerin yönettiği kişilere karşı aşırıya kaçmamaları gerekmektedir (Unan, 1999: 91). İnsanın aşırılıktan kaçınması, ihtiyat ve ölçüyü elden bırakmayarak aşırı davranışlardan sakınması hususunda yüce yaratıcı şöyle buyurmaktadır (Şanver, 2004: 19):

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Lakin zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.” (Hucurat 49/12).

Kuran'ın yukarıdaki sözlerinden de açıkça anlaşıldığı üzere zan çok kötü bir haslettir. Zan yalnız söylenegelen bir yalandan ve iftiradan da öte bir hastalıktır ve de kişinin kalbini körelten, onu huzursuz eden, onu yapabileceği en büyük kötülükle eş gören bir anlayış ve davranış şeklidir (Akkoyun, 2016: 23).

Yine yukarıdaki sözlerden anlaşıldığı kadarıyla yüce yaratıcı tarafından insanlar arasındaki aşırı hareketler kötü huylar ve de alışkanlıklar ele alınmış ve tüm bunlar yetkin bir üslup ile yasak kılınmıştır (Elmalılı, 1999: 22).

Kararlılık

Sabırlı ve kararlı olmak bireye psikolojik ve moral açıdan çokça faydalar sağlamaktadır. Bu sebep ile inanan insanlar için elzem olan en temel hususiyet sabırlı olmak ve aceleci davranmamaktır. Birey yaşam koşullarının güçlük ve belalarına, ayrıca musibet ve kötülüklerine katlanmayı,

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

bununla alakalı olarak sabretmeyi ilke edinirse rahata ve huzura kavuşacağını bilmelidir (Nekib, 2000: 24).

Yüce yaratıcı yöneticiler başta olmak üzere inananların herhangi bir durumda aceleci davranmamalarını, buna mukabil hareket, tutum, söz ve davranışlarında sabırlı ve kararlı olmaları gerektiğini vurgulayarak, sabırlı olanların er ya da geç huzura ve mutluluğa ulaşacaklarını, aceleci davrananların da sonuçta hüsrana karşılaşacaklarını şu sözlerle ifade etmiştir (Doğan, 2012: 54):

“Yoksa siz, sizden evvelkilerin başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber müminler, Allah'ın yardımı ne vakit? diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilinki, Allah'ın yardımı pek yakındır.” (Bakara 2/214).

Yöneticilerin işlerinde sabırlı olmalarını salık veren yukarıdaki Kuran sözleri Hz. Muhammed'in tebliğ ve de irşad görevini ifa ederken çeşitli meşakkatler çektiğine ve daha da çekebileceğine dikkat çekmekle birlikte, onun yolundan gidecek olan diğer yöneticilerin de aynı zorluk ve meşakkatle karşı karşıya kalabileceklerine işaret etmektedir (Nekib, 2000: 29-30).

İlkelilik

Yüce yaratıcı en sevgili kulu olan Hz. Muhammed'i örnek bir insan olarak yaratmıştır. Gerek bir yönetici olarak gerekse de sıradan bir insan olarak o, her açıdan ilkeli ve örnek bir bireydir. Yöneticilerin toplumun lideri olma vasfıyla özellikle örnek bireysel olma zorunluluğu vardır (Baltaoğlu, 2018: 35).

Yöneticiler için örnek bir birey olma hasleti toplum için de bir prototip olacağından oldukça önemlidir. Yüce yaratıcı Kuran'da insanların nasıl olması gerektiğini ve özellikle de kendilerine yol gösterici ve rehber konumunda bulunan insanlara karşı nasıl yaklaşımları gerektiği konusunda açıklayıcı bilgiler sunmuştur (Akyürek, 2009: 14).

“Ey iman edenler! Allah'ın yardımcısı olun. Nasılki Meryem oğlu İsa da havarilere, Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir? demişti. Havariler de, biz Allah'ın yardımcısıyız demişlerdi. Bunun üzerine İsrail oğullarından bir kısmı inanmış, bir kısmı da inkar etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler.” (Saff 61/14).

Kuran'ın yukarıdaki söylemleri peygamber vasfına sahip olan yöneticilerin karşılaştığı sıkıntılara da bir yönüyle temas etmektedir. İlk peygamberden son peygambere kadar inanan toplulukları yönetme vasfında olan yöneticiler çokça sıkıntı ile karşı karşıya gelmişlerdir (Bilgin, 1991: 17).

Güzellik

İnanan insanların en temel uğraşı iyilikte ve güzel işlerde yarışmaktır. İnsanoğlu iyilikte ve güzel işlerde yarıştığı müddetçe yaşamın esas gayesine ulaşır ve topluma yararlı işler yapması konusunda kendinde güven ve güç bulur. Yüce yaratıcıya kavuşacağını bilmek suretiyle hayra koşanlar iyilikte ve güzel işlerde yarışmak konusunda öncü olanlardır (Canbulat, 2006: 48).

Kuran bu şekilde davranan ve bu yönüyle öne çıkan yöneticileri ve sıradan insanları yüceltmektedir (Alessi, ve Trollip, 2001: 71). Her kim ki güzel işler yapma konusunda ısrarcı davranır ve kararlılık gösterirse yüce yaratıcı onun mükafatını verecektir. Her kim de kötülükle meşgul olur, toplumda bozgunculuk, fesat, kin, nefret tohumları ekerse o da bunun cezasıyla yüzleşecektir (Bayraklı, 2002: 18).

“Kim azgınlık eder ve dünya yaşamını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır. Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin kötü arzularından alıkoysa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.” (Naziat 79/37-41).

Kuran'ın sözkonusu sözlerinden de anlaşılacağı üzere insanların hangi yöne gideceklerine karar verme durumları tamamen kendi iradelerine bırakılmıştır. Hal böyle iken yüce yaratıcı kendine kul olarak vazife yapma kabiliyetini ve istidadını bireyin tabiatına ve fitrat özelliğine zerk etmiş, nasıl yaşanması gerektiği konusundaysa önemli öğütlerde bulunmuştur (Akıncı, 2001: 87).

Yüce yaratıcının insanlardan ve yöneticilerden hayrda yarışmasını emretmesi onların tabiatına uygun olan yöntemin bu oluşundan kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı yöneticilerin ve inanan insanların yapması lazım gelen husus yüce yaratıcının vaat ettiği gibi ona kavuşacağını bilerek hayra yönelmeleridir (Soysaldı, 2000: 17).

Sorumluluk

İnsanın görev ve sorumluluklarının bilincinde olması ancak iyi bir eğitim ve güzel bir yönetimle

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

gerçekleşir. Sağlam, güçlü, muktedir ve eğitime ihtimam gösteren yöneticilerin yönetimindeki halkın da görev ve sorumluluğunun bilincinde olacağından kuşku yoktur (Gündüzöz, 2011: 39).

Görev ve sorumluluk bilinci yüce yaratıcının en önem verdiği hususların başında gelmektedir. Zira yüce yaratıcı kullarından kendilerinden istenen güzel işler yapmasını beklemektedir (Ay, 2006: 71). Bunun için de insana akıl, zeka, irade ve kabiliyet vermiş ve onu her açıdan desteklemiştir (Halit, 2006: 69). Yüce yaratıcı her bireyden kendi şahsi imkan ve kabiliyetleri ölçüsünde görev ve sorumluluk beklemektedir (Selçuk, 2009: 71).

“Onları doğru yola iletmek sana ait değildir. Lakin Allah dilediğini doğru yola iletir. Hayr olarak harcadıklarınız kendi iyiliğiniz içindir. Yapacağımız hayrları sadece Allah'ın rızasını kazanmak için yapmalısınız. Hayr olarak verdiğiniz ne varsa, karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız.” (Bakara 2/272).

Yönetici konumunda olan insanlarla sıradan insanların Allah'ın koyduğu esaslar çerçevesinde hareket ederek kendi üzerlerine düşen vazife şuuru ile görev ve sorumluluk bilinci ile hareket etmeleri ve bunu yaparken de sadece yüce yaratıcının rızasını elde etmeleri gerekmektedir (Soysaldı, 2000: 36).

Güvenilirlik

Doğru ve güvenilir olmak sıdk sözcüğüyle ifade edilmektedir. Örnek bir yönetici olarak Hz. Muhammed doğru ve güvenilir bir kimse olarak doğruluğa ve güvenilirliğe çok önem vermiştir. Kendisi de döneminde tanınmış ve kabul edilmiş en doğru ve güvenilir insan olarak bir yöneticide bulunması gereken en temel hasletlerden birini bizzat kendi yaşantısıyla ortaya koymuştur (Özbek, 2003: 32).

Yüce yaratıcı insanları yönetme vasfına sahip olan bir yöneticide öncelikle doğru sözlü olmayı ve yönettiği toplumda güven uyandırmayı öncelik olarak salık vermiştir. İnsanlara düşen görev de yöneticilerini doğru ve güvenilir kişiler arasından seçmeleridir. Bununla ilgili olarak yüce yaratıcı birçok yerde insanlara öğüt vermiştir (Kutup, 2017: 47).

Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve de doğrularla beraber olun! Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu.

Onlardan iman edenler de var. Sadece pek çoğu fasık kimselerdir.” (Al-i İmran 3/110-112). Kuran’a göre insanın sahip olması lazım gelen en temel vasıflarından biri olan doğruluk ve güvenilirlik denebilir ki bir peygamber hasletidir. İyi bir yöneticinin sahip olması gereken bu özellik sıradan insanların da temel karakteristiği olmalıdır. Huzurlu, mutlu ve müreffeh bir toplum doğruluk ve güvenilirlik sahibi bireyler üzerinde gelişebilir (Kutup, 2017: 49).

Yumuşaklık

Kuran’da yüce yaratıcı insanlar arasındaki ilişkilerde yumuşak olmayı, alçakgönüllü davranmayı ve tevazu göstermeyi haslet edinmeyi öğütlemiştir (Alessi, ve Trollip, 2001: 86). Nitekim Hz. Muhammed’in yaşayışına baktığımızda insani ilişkilerde ve sosyal meselelerde ya da birebir görüşmelerinde ne kadar yumuşak huylu olduğunu, ne kadar alçakgönüllü davrandığını ve tevazu sahibi olmayı bir özellik edindiğini göreceğiz (Şen, 2011: 48).

Yüce yaratıcı yöneticiler başta olmak üzere inanan kullarına öğütte bulunurken onlardan beklentisini açık bir şekilde dile getirmiş, bireysel ilişkilerinde ve sosyal meselelerde ne yapmaları gerektiğini net bir şekilde belirtmiştir (Ateş, 1995: 12).

“Yürüyüşünde tabii ol, sesini alçalt. Unutmaki, seslerin en çirkini merkeplerin sesidir... Rahman’ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazuyla yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları vakit, selam! der geçerler.” (Lokman 31/19).

Kuran’ın yukarıdaki sözlerinden insanların kaçınması lazım gelen menfi davranış ve tutumlardan, aynı zamanda sözlü hareketlerden prototipler verilmektedir (Yavuz, 1998: 48). Bu prototiplerin hususiyetle kendini beğenmiş kişilerin farklı birey ve gurupları aşağılayıcı vaziyetlerinden yapılan örnekler aslında bireysel ilişkilerde nasıl davranılmaması gerektiğini açıklamaktadır (Başar, 2003: 51). Bu da bize Kuran’ın birey onur ve gururuna vermiş olduğu önemi göstermesi bakımından oldukça dikkat çekici bir durumdur (Canbulat, 2006: 56).

Hakkaniyetlik

Yöneticiden beklenen olmazsa olmaz hasletlerin başında hiç kuşkusuz adalet gelmektedir. Adil bir yönetici yönettiği insanlara karşı görev ve sorumluluğunun bilinciyle davranır, onları gözetir,

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

kollar, onlara yardımcı olur (Alessi, ve Trollip, 2001: 79). Adil bir yönetici yönettiği insanlar arasında ayırım yapmaz, herkese hak ettiği şekilde muamelede bulunur, hiç kimse arasında ayırım gözetmeden hakkaniyetle ve adaletle davranır ve de hükümlerini bu anlayış ve prensip çerçevesinde verir (Ayhan, 1985: 23-24).

“Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve bireyler arasında hükmettiğiniz vakit adalet ile hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bunun ile size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesizki Allah hakkı ile iştir, hakkı ile görendir” (Nisa 3/58).

Bu yönüyle adalet kavramını en iyi uygulayanların İslam toplumunun yöneticileri arasından çıkmış olması şaşırtıcı değildir. Gerek Hz. Muhammed gerekse de dört büyük halife döneminde adalet kavramının nasıl yerli yerinde uygulanmak suretiyle yönetilen insanlara faydalı işler yapıldığı açıktır (Demir, 2017: 17-18).

İslam yöneticilerinin bu adalet anlayışı sonraki dönemlerde Selçuklu ve Osmanlı devletlerine de sirayet ederek yöneticilerin nasıl olması gerektiği konusunda örnek uygulamalara imza atılmıştır (Bayraktar, 2010: 7).

Saygınlık

Yüce yaratıcı Kuran'da yöneticilerin yetkin ve saygıdeğer kimseler olması gerektiğini belirtir. İnsanların nazarında muteber olmayan birinin gerçek anlamda yönetici vasfını hak etmeyeceği açık bir hakikattir. Nitekim İslam peygamberinin yaşamına baktığımızda ne kadar kararlı, tutarlı ve saygın bir şekilde hareket ettiğini görürüz (Bilgin, 1994: 22).

İslam peygamberinin söz ve davranışlarındaki kararlı ve tutarlı durum onun saygınlığını halkın nazarında arttıran bir olgu olmuştur. O her yönüyle örnek bir yönetici olmanın yanısıra yetkin ve saygın bir idareciydi de (Çelenk, 2016: 39).

“Rüştüne erişinceye kadar, yetimin malına sadece en güzel biçimde yaklaşın, verdiğiniz sözü de yerine getirin. Lakin söz (veren sözünden) sorumludur... Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan bir takım sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir, bir takım da beklemektedir. Onlar hiçbir biçimde sözlerini değiştirmemişlerdir.” (İsra 17/34).

Kuran'da bireyin davranış ve tutumlarını belirleyen temel ilke ve prensipler çerçevesinde verdiği

sözde durulmasına büyük önem gösterilmiştir. Yüce yaratıcı bu konuda inanan kullarını uyarırken onlara nasıl davranmaları gerektiğini de belirtmektedir (Demir, 2017: 18).

Sonuç

Kuran'a göre yöneticilerde bulunması gereken özelliklerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın sonucunda; insanlığı iyiye, güzele, doğruluğa ve yönetim anlayışı çerçevesinde yöneticilerde bulunması gereken temel hususiyetlerin Kuran'da doğrudan ifade edildiği görülmektedir.

Kuran'a göre yöneticilerde bulunması gereken özelliklerin neler olduğunun ayetler paralelinde incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın kavramsal çerçevesi Kuran ayetleri, peygamber hadisleri ve konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalardan oluşmaktadır.

Kuran'a göre bir yöneticide bulunması gereken özellikler ile günümüz yönetim kuramlarına göre bir yöneticide bulunması gereken özelliklere baktığımızda kendi bütünselliği içinde ne kadar iç içe geçmiş oldukları ve amaçlanan hususların ne ölçüde benzer olduğu açık bir şekilde müşahade edilmektedir.

İslam dininin kutsal kitabı olan Kuran bir yöneticide bulunması gereken temel prensipleri ve ilkesel özellikleri açık bir biçimde formüle etmiştir. Kuran'ın yansıttığı perspektif ile günümüz yönetim kuramlarının yaklaşımlarının yönetim açısından benzerlikleri ilgi çekici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kuran'ın ortaya koyduğu düşünsel çerçeve yalnızca indiği dönemle sınırlanamaz, aksine günümüze de ışık tutmaktadır. Yüce yaratıcının sözlerinden mürekkep bir muhtevaya sahip olan Kuran'ın yönetim ve yöneticilik ile ilgili konsepti günümüz yönetim kuramlarıyla örtüşmektedir.

Bu minvalde örnek bir prototip olarak Hz. Muhammed Kuran'ın tarif ettiği yöneticilerin taşıması gereken özelliklere uyması yönüyle Kuran'a göre yöneticilerde bulunması gereken özelliklerin somutlaşmış hali olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- Adair, J. (2004). *Yetkin stratejik yöneticilik*. (Çev.: S. Fatih Güneş). Babıali Kültür Yayınları. İstanbul.
- Ağaoğlu, E., Altinkurt, Y., Yılmaz, K. ve Karaköse, T. (2012). Kurum yöneticilerinin yeterliliklerine ilişkin kurum yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri (Kütahya ili). *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 57 (164).
- Akbaba, S. (2006). Dini eğitimde isteklendirme. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2006, Sayı: 13, Eğitimde İsteklendirme. 343-361.
- Akbulut, A. (1992). *Nübüvvet meselesi üzerine*. Birleşik Dağıtım. Ankara.
- Akıncı, A. (2001). *Din eğitiminde yetkin bir metot: hikâye*. Feza Yayınları. İstanbul.
- Akkoyun, R. (2016). *Kuran-ı Kerim'de tartışma yönteminin din eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Kültürel Bilimleri Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Isparta.
- Akyürek, S. (2004). *Din öğretiminde konsept öğretimi*. Dem Yayınları. İstanbul.
- Akyürek, S. (2009). *Din öğretimi*. Nobel Yayınları. Ankara.
- Alessi, S. M. ve Trollip, S. R. (2001). *Dini yöneticilikte yeni yaklaşımlar*. İkiz Yayınları. İstanbul.
- Aral, N. (2000). *Dini eğitimde drama*. Ya-Pa Yayın. İstanbul.
- Arslan, İ. (2015). Hz. Peygamber örneklerinde hoşgörülü olmanın şartları. *Uluslararası Kültürel Çalışmalar Dergisi*. Cilt: 8 Sayı: 37. Nisan 2015.
- Ateş, S. (1995). *Kuran-ı Kerim tefsiri*. Yeni Ufuklar Neşriyat. İstanbul.
- Ateş, S. (1982). *Kuran-ı Kerim'in yüce meali ve çağdaş tefsiri*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. Ankara.
- Ay, M. E. (2006). *Din eğitiminde mükafat ve ceza*. İzmir Yayınları. İzmir.
- Ayasbeyoğlu, N. (2004). *İslamiyetin eğitimimize getirdiği değerler ve Kuran-ı Kerim'in eğitim ile alakalı ayetlerinin tahlili*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul.
- Aydar, H. (2006). *Kuran-ı Kerim'de mesuliyet*. Ensar Neşriyat. Ticaret Anonim Şirketi.

İstanbul.

Aydın, M. Z. (2005). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi*. Nobel Yayınları. Ankara.

Ayhan, H. (1985). *Din eğitimi ve öğretimi*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Ankara.

Baltaoğlu, A. G. (2018). Kültürel bilgiler öğretim uygulamasında yer saha değerlerin Kuran'da yer saha değerlerle karşılaştırılması. *International Periodical for the Languages. Literature and History of Turkish or Turkic Volume*. 12/28. 117-139.

Başar, H. (2003). Ön yargısız ve ezbersiz eğitim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. Sayı: 34. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. Eğitim Bilimleri Bölümü. 214-235.

Batar, Y. (2016). Kuran kıssalarındaki rol modellerin eğitsel değer. *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu*. (183-203).

Bayraklı, B. (2002). *İslamda eğitim*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları. İstanbul.

Baykal, D.(1994). *Kurumlarda yöneticilik ve işçi sendikaları yöneticilerinin yöneticilik biçimlerine ilişkin bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Kültürel Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Bayraktar, M. F. (2010). *İslam eğitiminde öğretmen öğrenci münasebetleri*. M.Ü.İ.F.V. Yayınları. İstanbul.

Balakan, B. (1994). *Ahlak terbiyesinde dini hikayeler*. Din Eğitimi Çalışmaları Dergisi. Altın Kalem Matbaacılık. İstanbul.

Böke, E. G. (2017). İslam hukukunda kıyafet-örtünme ve kıyafetler üzerindeki resim ve yazıların durumu. *Kırkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*. (KİİFAD). Yıl II. Sayı III.

Buhari, E. A. M. S. (2002). *Sahihu'l-Buhari*. Çarı Yayınları. İstanbul.

Canbulat, M. (2006). *Dini kavramlar sözlüğü*. DİB Yayınları. Ankara.

Cebeci, S. (2005). *Din eğitimi bilimi ve Türkiye'de din eğitimi*. Başar Matbaası. Ankara.

Kuran'a Göre Yöneticilerde Bulunması Gereken Özellikler

Çelenk, S. (2016). *Dini öğretim prensip ve metotları*. Pegem Akademi. Ankara.

Çelik, Y. (2014). Kuran'da ibadet. Atatürk Üniversitesi. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı: 41. Erzurum. 203-219.

Çelik, V. (1997). Eğitim yönetim anlayışında vizyoner yöneticilik. *Eğitim Yönetimi Dergisi*. 3 (4), 465-474.

Çetin, A. (2000). Kuran'ı anlamamanın önemi ve bu mevzudaki çalışmalar. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı: 9. Cilt: 9.

Çetin, M. (2003). Kuran'da tefekkür kavramı, *C.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı V/II. İzmir. 43-59.

Demir, M. (2010). *Kuran'da tevazu kavramı*. Ankara Üniversitesi. Kültürel Bilimler Enstitüsü. Temel İslam Bilimleri. (Tefsir) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Demir, Ö. (2017). Kuran öğretiminde temel boyutlar. *Ekev Akademi Dergisi*. Yıl: 21. S. 72.

Doğan, R. (2012). *Din eğitimi*. Grafiker Yayınları. Ankara.

Dölek, A. (2011). Hadisler ışığında hıyanetin boyutları ve sosyo-kültürel açıdan zararları. Erzincan Üniversitesi. *Din Bilimleri Akademik Çalışma Dergisi*. Cilt 11. Sayı 1. 113 - 138.

Düzgün, Ş. A. (2007). *Kuran'ın oluşumu (vahiy prosesi)*. *Kelam Çalışmaları*. 5:2. 1-14. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Elmalılı, H. Y. (1999). *Hak dini Kuran dili*. DİB Yayınları. İstanbul.

Erdem, S. (2000). *Kuran-ı anlama ve yaşama*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Dini Çalışmalar. C. 2. 163-178.

Görgün, T. (2004). İslami tefekkür geleneği ve önemi. *Bilim Name VI*. 2004/3. 87-115.

Gözelceoğlu, R. (2013). *Hz. Peygamberin vermiş olduğu öğütler*. Hitit Üniversitesi Kültürel Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Çorum.

Gündüzöz, S. (2011). *Kuran'dan öğütler*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. C. 1. Ankara.

Halis, Z. (2012). Hz. Peygamberi teselli ve kalbini takviye bağlamında Tencimu'l-Kuran.

Iğdır Üniversitesi. Kültürel Bilimler Dergisi. Sayı: 1. 81-114.

Hañçerliođlu, O. (2004). *İslam inançları sözlüğü*. Remzi Kitapevi. İstanbul.

İlhan, M. (2015). Kuran'da peygamberin vazife ve hususiyetleri. *C.B.Ü. Kültürel Bilimler Dergisi*. Cilt: 13. Sayı: 3. 87-118.

Kırbaşoğlu, M. H. (1999). *İslam düşüncesinde sünnet eleştirel bir yaklaşım*. Ankara Okulu Yayınları. Ankara.

Kur'an-ı Kerim açıklanmalı meali. (2016). Diyamet Vakfı Yayınları. Ankara.

Kütüb-i Sitte. (2013). (Buhari, Müslim, Nesai, Tirmizi, Ebu Davud, İmam Malik). Polen Yayınları. İstanbul.

Kurt, Y. (2006). Kuran'da Hz. peygamberin örnek birey oluşu: üsve-i hasene giriş. *İslami İlimler Dergisi*. Sayı 1. 145-159.

Mucteba U. (2009). Va'z, kıssacılık ve de hadiste kussas. *A.Ü.İ.F. Dergisi*. S. XXVIII. Ankara.

Öcal, M. (2007). *Din Eğitimi ve öğretiminde metotlar*. TDV Yayınları. Ankara.

Özbek, A. (2008). *Katılımcı yöneticilik anlayışının stres yönetim anlayışına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Kültürel Bilimler Enstitüsü. Kütahya.

Özbek, A. (2003). *Bir eğitimci olarak Hz. Muhammed*. Esra Yayınları. Konya.

Özdemir, S. (2016). Kuran-ı Kerim'de geçen tartışma yönteminin din eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel Çalışmalar Dergisi*. Cilt: 9. Sayı: 47. 1307-1381.

Özdemir, N. (2007). Öğrenmeyi öğrenmeye Hz. peygamberden örnekler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi V. Kutlu Doğum Sempozyumu*. 161-168. Isparta.

Sevim, H. M. (2000). Kuran vahyinin oluşum şekli. *Fırat Üniversitesi Kültürel Bilimler Dergisi*. Cilt: 10. Sayı: 1. 169-187. Elazığ.

Şahin, N. (2012). Nahiv öğretim metotları ve İbn Haldun'un görüşüyle ilişkileri. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt: 2. Sayı: 2. 167-182.

Şanver, M. (2004). *Kuran'da tebliğ ve eğitim psikolojisi*. Pınar Yayınları. İstanbul.

Kuran'a G6re Y6neticilerde Bulunması Gereken 6zellikler

Şen, Y. (2011). Hz. Peygamberin merhamet eğitim metodu. *Bayburt 6niversitesi Eğitim Fak6ltesi Dergisi*. Cilt: 6. Sayı: I-II. 189-193.

Uzun, Y. (2014). *Din 6đretiminde empati becerisine dayalı 6đretim metot ve tekniklerinin kullanılması*. Doktora Tezi. Marmara 6niversitesi K6lt6rel Bilimler Enstit6s6 Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Din Eğitimi Bilim Dalı. İstanbul.

Yavuz, Y. Ő. (1998). *Kuran-ı Kerim'de tefekk6r ve tartışma metodu*. YeŐil Vadi Yayınları. Bursa.

Zel, U. (1996). *Y6neticilik teorileri ve 6alıŐmaları*. Ankara: K.H.O. Matbaası.